

УДК 811.161.2:81-112.2

DOI: <https://doi.org/10.37919/3083-6212.2024.1.128-136>**Коца Р.О.**

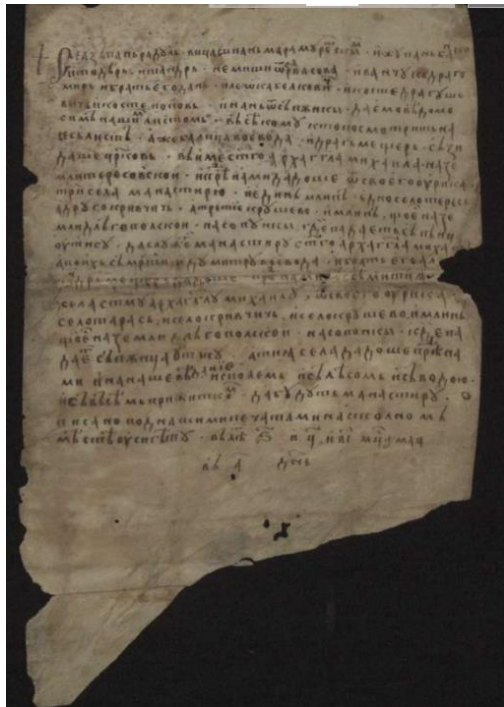
кандидат філологічних наук,
старший науковий співробітник
відділу історії української мови та ономастики
Інституту української мови НАН України
<https://orcid.org/0000-0002-2074-2250>
e-mail: rgomonai@ukr.net

ПРО ДЕЯКІ ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ГРАМОТИ 1404 РОКУ

У статті проаналізовано три лексеми (**оурик**, **азь**, **вѣдомо**), зафіксовані в закарпатській грамоті 1404 року. Встановлено їхню семантику, визначено стилістико-синтаксичні функції та особливості використання в згаданому документі порівняно з грамотами з інших українських територій та сусідніх із Закарпаттям канцелярій.

Ключові слова: лексика, семантика, староукраїнська мова, закарпатська грамота 1404 року.

У Національному архіві Угорщини¹ зберігається унікальна пам'ятка староукраїнської ділової мови — підтвердна грамота синів воєводи Балка про передачу земель у власність Грушівському монастирю від 1 травня 1404 року. Це єдиний офіційний юридичний документ з території Закарпаття XIV–XV ст., написаний староукраїнською мовою, що становить неабияку цінність для дослідників української мови та істориків середньовічної Мараморощини.

Грамоту виявив російський учений О.Л. Петров в архіві Народного музею (Nemzeti Múzeum) у Будапешті в 20-х роках XX ст. і вперше надрукував разом із фотокопією в Празі 1926 р. в «Filologickém sborníku České Akademie věd a umění» (VIII. С. 179–184, 234–239). Наступного року в Ужгороді дослідник опублікував окреме дослідження «Древнѣйшая

¹ Q 10 / 1924 60 DIPLOMATIKAI LEVÉLTÁR (Q szekció) • Gyűjteményekből (P és R szekcióból és állagatlan fondok) • Magyar nemzeti múzeumi törzsanyag (Q 10). DL 42811.

церковнославянская грамота 1404 г. о карпаторусской территории» [Петровъ 1927].

Публікація О.Л. Петрова викликала досить великий резонанс у науковій спільноті. У 1926 р. опубліковано відповідь Румунської академії наук, автором якої був проф. Н. Йорга [Jorga 1926]. У ній, зокрема, зазначено, що незнання О.Л. Петровим мови викликало деякі неточності в трактуванні певних явищ [Tichý 1938, с. 1]. Згодом з'являються невеликі лінгвістичні розвідки, серед яких праці Г.Ю. Геровського [Геровський 1940], І.А. Панькевича [Панькевич 1925], Ф. Тихого [Tichý 1938], К.Й. Галаса [Галас 1944] та ін. У 1955 р. в Наукових записках Ужгородського державного університету було надруковано велике детальне історико-лінгвістичне дослідження М.С. Антошина «Закарпатская грамота 1404 года» [Антошин 1955]. У 60-х роках ХХ ст. В.Л. Микитась відносить грамоту до пам'яток давньої літератури Закарпаття [Микитась 1966; Микитась 1968], а в 70-х рр. вона увійшла до списку джерел двотомного «Словника староукраїнської мови XIV–XV ст.» (Київ: Наукова думка, 1977–1978). Грамоту було розписано, а її лексичний матеріал достатньо представлений у Словнику.

У запропонованій статті проаналізуємо деякі слова, цікаві з погляду походження та використання саме в закарпатській грамоті.

ОУРИК. У грамоті назване слово вжито двічі:

- и прѣ(д) нами дадоше ѿ своего **оурика**. три села манастирю;
- а по ихъ сѣмрти и дѣмитрѣ воевода. и братъ его ал[еѣ]а(н)дрѣ меѣерь дадоше. прѣ(д) нами [вѣ]сѣми тиа села стѣмѣ архаггѣлѣ, ѿ своего **оурика**.

Зафіксоване це слово й у ССУМ (II, с. 482): **оурикъ, оурикъ, оурик, оурыкъ, оурыкъ** '1. Спадкове феодалне володіння, спадкова земельна власність. 2. Княжий привілей на спадкове землеволодіння. 3. Власність'. Укладачі словника подають також походження слова — молд. *урик*, угор. *örök* 'спадщина'. Справді, найпоширенішою названа лексема була в молдавських грамотах: *то есть оурикъ со оусѣмъ доходомъ стѣи еп(с)кпиш нашои оу вѣкы вѣчныа* (1403 ДГАА), *и дали есми мито млдавицкоє. манастириви блѣговѣщенію прѣч(с)тои бѣи што на молдовици. оурикъ со оусимъ доходомъ на вѣчныа непороушено* (1411 Русанівський, с. 74), *оурикъ съ вѣсѣмъ доходомъ* (1422 Русанівський, с. 76) та ін. Говорити про молдавське запозичення в цих документах — закономірно, однак зовсім мало ймовірно щодо закарпатської грамоти.

Дослідники О.Л. Петров, Ф. Тихий, М.С. Антошин уважали слово **оурикъ**, вжите в закарпатській грамоті 1404 р., гунгаризмом (< уг. *örök*), що було зазначено й у ССУМ. Однак пам'ятки Закарпаття наступних століть фіксують аналізоване слово винятково з початковим **о**: **орек** (уг. *örök*) 'земля, величиною в 24–35 хольдів (1 хольд = 0,57 га)' [Дэже 1996, с. 236], та похідні від нього: **на орек**

‘навіки, у якості спадкового майна’, *оручный, оручний, оречный* ‘вічний’. Це явище відбиває закономірний перехід угорського *ö* в *e*, що на початку слова в українській мові перейшло в *o*. Натомість у румунській мові початкове угорське *ö*, як і *ü*, майже завжди передають як *u*, а в середині слова — *â* чи *i*. Це дало підстави Е.Д. Балецькому стверджувати, що іменник *оурикъ* є румунізмом, а не гунгаризмом. Дослідник уточнював: «не викликає сумніву, що оурикъ постав із угорського *örök*, але в грамоту потрапив із румунської мови, а не безпосередньо з угорської» [Балецький 1943]: угор. *örök* → рум. *uric* → ст.-укр. *оурикъ*. Для підтвердження своєї думки він наводив приклад із румунської грамоти 1692 р.: *si uric de la Stefan* [Там само]. Таке твердження дослідника видається нам вельми ймовірним і пояснює поширення однакової форми на території Мараморошу і Молдови та відмінної від форми, поширеної на іншій території Закарпаття.

Е.Д. Балецький, говорячи про румунізовану форму угорського слова, намагався довести, що переписувачем закарпатської грамоти був румун, а саме явище не є рисою марамороських діалектів, як це стверджували на той час Ф. Тихий та О.Л. Петров. Однак у Нягівських повчаннях XVI ст., написаних у Марамороші, фіксуємо форму *урюкъ* ‘спадок’: *урюкъ не гнильй, и нескверный, и несказанный, чомъ спрятанъ на небесѣхъ* (НП, с. 24 а) та похідне від нього — *урюкашь / урукашь* ‘спадкоємець’. Як зазначав дослідник пам’ятки Л. Деже, «серйозним досягненням автора Нягівської постили є те, що йому вдалося зробити мову народу мовою своїх творів» [Деже 1985, с. 435]. У діловій документації XVII–XVIII ст. з території Закарпаття фіксуємо подібні форми: *уречный* ‘вічний’ (Деже, с. 240; с. Медвежий Хустського р-ну Закарпатської обл.), *урочитый / уречитый* ‘вічний’ (Деже, с. 240; с. Ізки, с. Тюшка Хустського р-ну Закарпатської обл.), *урочный* ‘навіки закріпачений’ (Деже, с. 240; с. Черна Берегівського р-ну Закарпатської обл.), *уруиный* ‘навіки закріпачений’ (Деже, с. 240; с. Нижня Апша Тячівського р-ну Закарпатської обл.).

Отже, слово *оурикъ*, зафіксоване в закарпатській грамоті 1404 р., є гунгаризмом, використаним у формі, оформленій під впливом румунської мови, і відбиває особливості марамороських українських діалектів.

АЗЬ (займенник 1 особи однини — ‘я’). Текст грамоти починається формулою *се азъ*: *Се азъ пань радѣль. вицашпань марамѣре(ш)скы(м)*.

У ССУМ (I, с. 67) вміщено статтю *азъ, азъ, аз* ‘я’, з поміткою цсл. *азъ*. Прикладів безпосередньо із закарпатської грамоти в словниковій статті немає. Однак, зважаючи на те, що укладачі тому зафіксували 50 випадків використання цього займенника в українських пам’ятках XIV–XV ст., така відсутність зрозуміла.

Закарпатський писар використав традиційну формулу початку грамот **се азъ** (**язъ, я**), яка сформувалася ще за часів Київської Русі, а в XIV–XV ст. була поширеною на різних територіях України та Росії, а також сусідньої Волощини.

Форма займенника **азъ** у закарпатській грамоті 1404 р., на думку А. Золтана, є, безсумнівно, церковнослов'янською [Золтан 1987, с. 19]. Трапляється вона і в інших староукраїнських грамотах, але не є поширеною. Зокрема: *А се азъ, вл[а]д[ы]ка Иванъ из Луцка* (1398 Пещак, с. 135), *се азъ рабъ бжѣи кнѣзь ан(д)ре(и) владимирови(ч) при ѡз(д)иль есмь въ кїевь* (1446 Розов, с. 154) та ін. У молдавських грамотах **азъ** відзначене винятково в канцелярських формулах та трафаретних частинах грамот [Бернштейн 1948, с. 321]: *Въ имѣ оца и сна стго дха. тр(о)ица стаа и єдиносщнаа. и нераздѣлимаа. се азъ ра(б) вл(д)кы моего ісу ха. іо Стефа(н) воевода бжѣєю м(л)стію. г(с)п(д)рѣ земли. мо(л)давскои* (1488 Русанівський, с. 127). Натомість у волоських грамотах **аз** (**азъ, азъ**) є звичайним вираженням займенника 1 особи однини, запозиченого із середньоболгарської мови XIV ст. [Бернштейн 1948, с. 322]: *Азъ въ Христа Бога благовѣрный ... Іо Мирча* (1399 Вл.-болг., с. 18), *Азъ Іо Мирча...* (1406 Вл.-болг., с. 22). Окрім цього, під впливом новоболгарської мови тут трапляються форми **азе** та **ази**, що були фонетичними варіантами живих середньоболгарських говорів [Там само, с. 322]. Принагідно зазначимо, що в сербських грамотах I пол. XV ст. зафіксовано тільки **я** [Там само, с. 325]. Отже, на використання саме такої форми займенника могла впливати і сусідня із Закарпаттям волоська канцелярія.

До речі, у дарчій грамоті Стефана Винца 1401 р., що збереглася в Королевському Євангелії, також фіксуємо форму **азъ**: *Азъ рабъ бжѣи ... стефанъ по прозвищю(ж) винць* (1401 дарча С. Винца).

Форма займенника 1 особи однини **азъ** характерна і для канонічних текстів. Зокрема, у Нягівських повчаннях читаємо: *Святѣи будете, яко и азъ самъ святъ есмь* (НП, с. 196 а). Якщо припустити, що переписувачем грамоти був монах Грушівського монастиря, то цілком логічно, що в грамоті він використав формулу, яку не раз застосовував під час переписування релігійних текстів.

ВѢДОМО. У закарпатській грамоті 1404 р. це слово вжито в сполученні з дієсловом **даємо** — *даємо вѣдомо симъ наши(м) листомъ*, тобто в традиційній структурній частині грамот — promulgatio.

У ССУМ зафіксовано словосполучення **вѣдомо давати, давати вѣдомо** (ССУМ I, с. 227) у значенні 'повідомляти, доводити до відома'. За матеріалами Словника, в українських пам'ятках XIV–XV ст. названа сполука трапляється двічі: у грамоті 1404 р. та в документі 1392–1393 рр., надрукованому в «Російському філологічному віснику»: *вѣдомо даємъ нашему бра(т) ажъ есмь сѣль на столѣ великого црства* (1392–1393 РФВ, с. 170). Поширенішим був варіант

вѣдомо чинити / чинити вѣдомо (4 випадки вживання). Наприклад: *Мл(с)тію Бжею, мы велики князь Витовть ведомо чиним(ь)* (1383 Пещак, с. 62).

М.С. Антошин зазначав, що в грамотах Київської та Московської Русі в цьому разі зазвичай використовують зворот **дали есмь / дали есмы**, натомість у молдавських грамотах найчастіше зафіксовано вислів **чиним знаменито** [Антошин 1955, с. 22]. На підставі цього дослідник припустив, що вислів **даємо вѣдомо** в закарпатській грамоті був витвором самого писаря: «ця формула виникла під впливом живих говорів Закарпаття і церковнослов'янських книг: у говорах до цих пір зберігається вислів *даємо на знання, даємо на ведомость*, можливо, і в XIV ст. так говорили, тільки переписувач замінив *на знання* більш літературним, на його думку, *вѣдомо*» [Там само, с. 22].

Однак словосполучення **давати / чинити вѣдомо** (СДРЯ II, с. 289) було відоме ще давньоукраїнській мові. У XIV ст., крім українських, воно відзначене ще, зокрема, у смоленських грамотах: *мы Юрьи Свѣтѣслави(ч) кнѣзь великии смоленскии даемъ ведомо* (1386 Пещак, с. 70).

Українські пам'ятки досліджуваного періоду фіксують також використання дієслова *даємо* з однокореневими до *вѣдомо* словами. Наприклад: *мы великии кнѣзь Витовть даемъ вѣданье всѣмъ* (1399 Пещак, с. 141), *мл̄(с)т̄ью бж̄ью мы кнѣзь велики витовть чинимъ знаменито и даемъ вѣдати симъ нашимъ листомъ* (1407 Русанівський, с. 35). Отже, формула **вѣдомо давати / давати вѣдомо**, хоч і не була поширеною, однак писарі її використовували. Це підтверджують і документи наступних століть із різних територій України: *и онъ ѿ той хоробе своєї тобе даючи ведомо, комисаром своим знат дали* (Дубно; 1559 AS VII, с. 43).

На Закарпатті слово *вѣдомо* функціонує й далі, сполучаючись із різними словами в початкових формулах: **відомо чиним** *духовному стану* (грамота 1689 р. // Деже, с. 24), **вѣдомо чиню**, *комъ ѿ то(м) вѣдѣтий належитъ* (грамота 1730 р. // Удвари, с. 111), **вѣдомо ест** *комъ належи(т)* (грамота 1720 р. // Удвари, с. 106) та ін.

Дієслово *даємо* найчастіше сполучається зі словами *знати* чи *вѣдати*: **даємо знаті** *комуждо кому належі(т)* (грамота 1711 р. // Удвари, с. 104), **даємо вѣдати** *симъ нашімъ писаніе(м)* (грамота 1711 р. // Удвари, с. 103), **даємо знати** *комъ належи(т)* (грамота 1740 р. // Удвари, с. 115).

Отже, переписувач закарпатської грамоти використав не власно вигадану формулу, а вислів, що відзначений, хоч і не дуже поширений, у староукраїнській документації.

Як бачимо, за кожним словом, внесеним до реєстру історичних словників, приховується ціла історія, дискусія, важлива для характеристики мови того чи

того періоду. А дослідження лексики давніх пам'яток дає змогу не тільки точніше схарактеризувати мовну систему певного періоду, а й визначити культурні та суспільно-історичні умови, у яких розвивався народ та його мова.

ДЖЕРЕЛА

- Вл.-болг.** — Влахо-болгарские или дако-славянские грамоты, собранные и объясненные Юрием Венелиным. Санкт-Петербург, 1840. 359 с.
- Дарча С. Винца** — Микитась В.Л., Чучка П.П. Дві закарпатські оригінальні пам'ятки початку XV ст. *Мовознавство*. 1968. № 1. С. 62–68.
- ДГАА** — Дарча грамота воєводи Олександра молдавській єпископії на села Аверовці і Грецькоє, 1403 р. Краків, Бібліотека АН, спр. № 25.
- Деже** — Дэже Л. Деловая письменность русинов в XVII–XVIII веках: Словарь, анализ, тексты / ред. И. Удвари. Nyiregahaza, 1996. 336 с.
- НП** — Дэже Л. Украинская лексика сер. XVI века: Няговские поучения (словарь и анализ). Дебрецен, 1985. 525 с.
- Пещак** — Грамоти XIV ст. / упоряд., вст. ст., комент., слов.-покажч. М.М. Пещак; відп. ред. В.М. Русанівський. Київ: Наукова думка, 1974. 256 с.
- Розов** — Розов В. Українські грамоти. Т. 1: XIV в. і перша половина XV в. Київ: УАН, 1928. 75 с., IX.
- Русанівський** — Українські грамоти XV ст. / підгот. тексту, вст. ст. і комент. В.М. Русанівського. Київ: Наукова думка, 1965. 164 с.
- РФВ** — Русский филологический вестник. Т. LXXV. Москва, 1916. С. 169–171.
- СДРЯ** — Словарь древнерусского языка (XI–XIV вв.): в 10 т. / гл. ред. Р.И. Аванесов. Т. 2. Москва: Русский язык, 1989.
- ССУМ** — Словник староукраїнської мови XIV–XV ст.: у 2 т. / уклад.: Д.Г. Гринчишин, У.Я. Єдліньська, В.Л. Карпова [та ін.]; редкол.: Л.Л. Гумецька (голова) [та ін.]. Київ: Наукова думка, 1977–1978. Т. 1–2.
- Удвари** — Удвари И. Собрание источников для изучения русинской письменности. II. Епископы Гавриил Блажовский, Мануил Ольшавский, Иоанн Брадач и их время. Ниредьхаза, 2005. 227 с.
- AS** — Archiwum ksiąg Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie. Lwów, 1887–1910. Т. 1–7.

LEGEND

- Вл.-болг.** — Venelin, Yu. (Ed.). (1840). *Vlacho-Bulgarian or Daco-Slavic charters collected and explained by Yuri Venelin*. Sankt-Peterburg (in Russian).
- Дарча С. Винца** — Mykytas, V., Chuchka, P. (1968). Two Transcarpathian original monuments of the beginning of the 15th century. *Movoznavstvo*, 1, 62–68 (in Ukrainian).
- ДГАА** — *Voivode Oleksandr's deed of gift to the Moldavian bishopric for the villages of Averovtsi and Gretskeye*. (1403). Krakiv (in Old Ukrainian).

- Деже** — Dezhe, L. (1996). *Rusyn business writing in the 17–18th centuries: Dictionary, analysis, texts*. Nyiregahaza (in Russian).
- НП** — Dezhe, L. (1985). *Ukrainian lexicon of the middle of the 16th century: Nyagov's teachings (dictionary and analysis)*. Debrecen (in Russian).
- Пешчак** — Peshchak, M. (Ed.). (1974). *Charters of the 14th century*. Kyiv (in Ukrainian).
- Розов** — Rozov, V. (1928). *Ukrainian charters*. Vol. 1: 14th and the first part of the 15th centuries. Kyiv (in Ukrainian).
- Русанівський** — Rusanivskyi, V. (Ed.). (1965). *Ukrainian charters of the 15th century*. Kyiv (in Ukrainian).
- РФВ** — *Russian philological journal*. Vol. LXXV. Moskva (in Russian).
- СДРЯ** — Avanesov, R. (Ed.). (1989). *Dictionary of the Old Russian language (Vols. 1–10)*. Vol. 2. Moskva (in Russian).
- ССУМ** — Humetska, L. (Ed.). (1977–1978). *Dictionary of the Old Ukrainian language of the 14–15th centuries (Vols. 1–2)*. Kyiv (in Ukrainian).
- Удвари** — Udvari, I. (2005). *Collection of sources for the study of Rusyn writing. II. Bishops Gabriel Blazhovsky, Manuel Olshavsky, John Bradach and their time*. Niredyhaza (in Russian).
- AS** — *Archiwum księżąt Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie (Vols. 1–2)*. (1887–1910). Lviv (in Polish).

ЛІТЕРАТУРА

1. Антошин Н.С. Закарпатская грамота 1404 г. *Научные записки Ужгородского ун-та*. Ужгород, 1955. Т. 13. С. 3–62.
2. Балецький Е. Про походження слова оурикъ (urék) въ донаційной грамотѣ грушовского монастыря зъ 1404-го року [Изъ житя словъ]. *Литературна недѣля*. 1943. С. 119–120.
3. Бернштейн С. Б. Разыскания в области болгарской исторической диалектологии. Т. 1. Язык валашских грамот XIV–XV веков / отв. ред. Н.С. Державин. Москва; Ленинград: Изд-во АН СССР, 1948. 370 с.
4. Галас К. «У Сиготѣ» або «у сиготѣ»? *Литературна недѣля*. 1944. С. 106.
5. Геровський Г. О языке грамоты 1404 года Грушевскому монастырю на Карпатской Руси. *Slavia*. XVII. 3. 1940. С. 354–373.
6. Дэже Л. Деловая письменность русинов в XVII–XVIII веках: Словарь, анализ, тексты / ред. И. Удвари. Nyiregahaza, 1996. 336 с.
7. Дэже Л. Украинская лексика середины XVI века: Няговские поучения (словарь и анализ). Дебрецен, 1985. 525 с.
8. Золтан А. Се азъ... К вопросу о происхождении начальной формулы древнерусских грамот. *Russian Linguistics*. 1987. Vol. 11. № 2/3, pp. 179–186.
9. Микитась В. Літературний процес на Закарпатті доби феодалізму. Ужгород, 1966. 80 с.
10. Микитась В.Л. Давня література Закарпаття: Нариси літератури Закарпаття доби феодалізму. Львів: вид-во Львівського ун-ту, 1968. 255 с.
11. Панькевич И. Найдавнѣйша грамота підкарпатурська. *Подкарпатска Русь*. Рѣчн. II. Ужгород, 1925. Ч. 7. С. 114–115.

12. Петровъ А. Древнѣйшая церковнославянская грамота 1404 г. о карпаторусской территории: Къ основанію Грушевскаго монастыря св. архангела Михаила въ Мараморошѣ (съ фотографическимъ снимкомъ). Ужгородъ: Школьная помощь, 1927. 17 с.
13. Iorga N. O mărturie din 1404: A celor mai vechi “moldoveni”. București: Cultura nationala, 1926. 4 p.
14. Tichý F. Vývoj současného spisovného jazyka na Podkarpatské Rusi. Praha, 1938.

REFERENCES

1. Antoshin, N.S. (1955). Transcarpathian charter of 1404. *Nauchnye zapiski Uzhgorodskogo un-ta*, 13, 3–62 (in Russian).
2. Baletskyi, E. (1943). About the origin of the word *оурікь* (*urék*) in the donation charter of the Hrushiv monastery from the year 1404 [From the life of the words]. *Literaturna nedilia*, 119–120 (in Ukrainian).
3. Bernshtein, S.B. (1948). *Researches in the field of Bulgarian historical dialectology*. V. 1. The language of the Wallachian charters of the XIV–XV centuries. Moskva, Leningrad (in Russian).
4. Halas, K. (1944). «U Syhotъ» abo «u syhotъ». *Literaturna nedilia*, 106 (in Ukrainian).
5. Gerovskij, G. (1940). About the language of the charter of 1404 to the Grushevsky monastery in Carpathian Rus. *Slavia*. XVII. 3. 1940. P. 354–373 (in Russian).
6. Dezhe, L. (1996). *Rusyn business writing in the 17–18th centuries: Dictionary, analysis, texts*. Nyiregahaza (in Russian).
7. Dezhe, L. (1985). *Ukrainian lexicon of the middle of the 16th century: Nyagov's teachings (dictionary and analysis)*. Debrecen (in Russian).
8. Zoltan, A. (1987). Се азъ ... On the Problem of the Origin of the Introductory Formula in Old Russian Deeds. *Russian Linguistics*. Vol. 11. № 2/3, pp. 179–186 (in Russian).
9. Mykytas, V. (1966). *Literary process in Transcarpathia during the period of feudalism*. Uzhhorod (in Ukrainian).
10. Mykytas, V. (1968). *Ancient literature of Transcarpathia: Essays on the literature of Transcarpathia during the period of feudalism*. Lviv (in Ukrainian).
11. Pankevych, I. (1925). Naidavniisha hramota pôdkarpatoruska. *Podkarpatska Rus*. Rôchn. II. Ch. 7. P. 114–115. Uzhhorod (in Carpatho-Rusyn).
12. Petrov, A. (1927). *The oldest Church Slavonic charter of 1404 on the Carpathian territory: To the foundation of the Hrushev monastery of St. Archangel Michael in Maramorosh (with a photograph)*. Uzhhorod (in Russian).
13. Iorga, N. (1926). *A testimony from 1404: Of the oldest “Moldovans”*. București: Cultura nationala (in Romanian).
14. Tichý, F. (1938). *The development of the contemporary literary language in Subcarpathian Rus*. Praha (in Czech).

Ruslana Kotsa, Candidate of Sciences in Philology, Senior Researcher in the Department of History of the Ukrainian Language and Onomastics, Institute of the Ukrainian Language of the National Academy of Sciences of Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-2074-2250>

e-mail: rgomonai@ukr.net

ABOUT SOME LEXICAL FEATURES OF THE TRANSCARPATHIAN CHARTER OF 1404

The charter of Voivode Balk's sons about the transfer of the land to the Hrushiv Monastery from May 1, 1404 is a unique monument of the old Ukrainian business language from Transcarpathia, which is stored in the National Archives of Hungary. Many scientists, including A. Petrov, N. Iorga, G. Herovskyi, I. Pankevych, F. Tykhyi, K. Halas, M. Antoshyn and others, studied this document.

The article analyzes three lexemes (**оурик**, **азь**, **вѣдомо**), recorded in the Transcarpathian charter of 1404. Their semantics are established, stylistic and syntactic functions and peculiarities of use in the mentioned document in comparison with documents from other Ukrainian territories and neighboring offices with Transcarpathia are determined.

The word **оурик** 'heritage' is Hungarianism (Hungarian *örök*). It is used in a form designed under the influence of the Romanian language and reflects the peculiarities of the Maramures Ukrainian dialects.

The form of the pronoun 1 person singular **азь** is used in the typical initial formula of ancient Ukrainian and old Ukrainian charters *се азь*. Wallachian offices and canonical texts also influenced its use.

The scribe of the Transcarpathian charter used the expression **даємо вѣдомо**. It was characteristic, though not very common, in the old Ukrainian documentation.

The study of the vocabulary of ancient monuments makes it possible not only to more accurately describe the language system of a particular period, but also to determine the cultural and socio-historical conditions in which the people and their language developed.

Keywords: lexis, semantics, old Ukrainian language, Transcarpathian charter of 1404.

Отримано редакцією журналу / Received: 22.01.2024

Прорецензовано / Revised: 02.02.2024

Схвалено до друку / Accepted: 23.10.2024